

BUCOVINA ÎN AMINTIRILE SCRITORULUI ȘI ARTISTULUI PLASTIC PARTENIE MASICHIEVICI (SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA)

ILIE LUCEAC

Die Bukowina in den Erinnerungen des Schriftstellers und Bildhauers Partenie Masichievici (Ende des 19. – Anfang des 20. Jahrhunderts)

(Zusammenfassung)*

Im vorliegenden Beitrag präsentiert Ilie Luceac eine weniger bekannte Persönlichkeit – Partenie Masichievici (1887–1952) – und sein literarisches Werk, besonders das memorialistische. Der Verfasser beginnt mit der Kunst- und Buchausstellung *Partenie Masichievici (1887–1952) und Hortensia Masichievici-Mișu*, die zwischen dem 6. und dem 12. April 2009 stattfand. Damals wurden sowohl die Werke von Hortensia Masichievici-Mișu, als auch die Bücher ihres Vaters, Partenie Masichievici, gewesener Generalsekretär der Czernowitzer Handels- und Gewerbekammer in der Zwischenkriegszeit, ausgestellt. Es ging um die folgenden Bücher: *Egii*, *Ausgewählte Gedichte mit Aquarellen des Autors* und *Aus meinem Leben*. Diese wurden von Puia Hortensia Masichievici-Mișu (1917–2010) übersetzt und im Anima-Verlag Bukarest veröffentlicht: die ersten zwei im Jahre 2005 und die Memoirenbände im Jahre 2009.

Das Werk *Aus meinem Leben*, wovon dieser Beitrag eigentlich berichtet, bezieht sich auf die Periode bis zum Anfang des ersten Weltkriegs und enthüllt einen weniger bekannten Teil der Geschichte der Bukowina. Eine Übersetzung des Buches ins Rumänische und eine Veröffentlichung derselben werden immer noch erwartet.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Partenie Masichievici, Bildhauer, Memorialistik.

Cu patru ani și jumătate în urmă, în Sala Galateca a Bibliotecii Centrale Universitare din București, cu concursul Editurii Anima, fondată în 1990 în capitala României, a avut loc o *Expoziție de (c)arte(ap)arte: Partenie Masichievici (1887–1952) și Hortensia Masichievici-Mișu*. Manifestarea, care s-a desfășurat

* Traducerea: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

între 6 și 12 aprilie 2009, a constituit de fapt o triplă expoziție: cea a artiștilor plastici Partenie Masichievici și Hortensia Masichievici-Mișu, dar și a Editurii Anima, care a dorit să ofere publicului bucureștean un adevărat eveniment cultural de suflet. Și a reușit.

În cadrul Expoziției amintite, au fost prezentate, pe lângă lucrările Hortensiei Masichievici-Mișu, și cărțile tatălui ei, Partenie Masichievici, fost secretar general al Camerei de Comerț și Industrie din Cernăuți în perioada interbelică.

Partenie Masichievici a fost cu adevărat un om dăruit cu har. Școala pe care a făcut-o la vremea sa i-a oferit posibilitatea să se afirme profesional în câteva domenii artistice. El s-a născut la Cuciurul Mare, localitate de lângă Cernăuți, Bucovina (astăzi regiunea Cernăuți, Ucraina) la 7 februarie 1887, în familia preotului ortodox Ilie Masichievici. Partenie urmează școala primară la Carapciu pe Ceremuș, apoi Liceul german la Cernăuți (pe timpul acela încă nu se numea Liceul „Aron Pumnul”) și Facultatea de Drept a Universității Francisco-Josefine din capitala Bucovinei istorice. Nu se oprește aici. Va urma, mai târziu, și Conservatorul din Cernăuți, unde studiază compoziția, armonia și contrapunctul. Partenie Masichievici a fost și un filatelist pasionat. Iată ce scrie fiica sa, Hortensia: „Era deosebit de dotat și pentru alte ramuri artistice: în afară de muzică, era pasionat și de pictură, dar un curs de desen va urma abia mai târziu”¹.

Într-adevăr, prin anii 1928–1930, s-a înscris la un curs de desen și pictură, care se putea realiza prin corespondență. Cursul, intitulat „Mal- und Zeichen-Unterricht GmbH, Berlin”, prevedea o serie de manuale ce cuprindeau temele de lucru acasă. Desenele executate erau trimise la Berlin, de unde se întorceau corectate, cu observații critice, aprecieri și note respective². Partenie Masichievici a urmat acest curs până în 1933. Cunoștințele acumulate i-au prins bine, mai ales în lagărele de strămutare prin care a trecut, unde desenul și pictura îl făceau să mai uite de starea sufletească apăsătoare, provocată de neliniștile, spaimile și așteptările prelungite.

Ceea ce a reușit să facă fiica Puia Hortensia pentru tatăl ei, Partenie, este nu numai un lucru nobil în numele artei plastice românești, ci și o reparație de suflet, scoțând astfel din anonimul frumoasele lucrări de grafică și acuarele ale lui Partenie Masichievici, care a fost un artist polivalent, scriind concomitent poezie, proză, componând muzică și făcând pictură. Referindu-se la *Albumul* lui Partenie Masichievici, *Skizzenblätter aus den Jahren 1940–1941* [Schițe din taberele de strămutare 1940–1941], una dintre admiratoarele operei artistului scrie: „Când am văzut aceste schițe, am avut, pentru primul moment, o mare bucurie: am avut bucuria să reîntâlnesc chipuri de oameni purtând amprenta unei lumi în care

¹ Partenie Masichievici, *Skizzenblätter aus den Jahren 1940–1941. Schițe din taberele de strămutare. Album*, ediție bilingvă; Prefață de D. Vatamaniuc; *Introducere* de Hortensia Masichievici-Mișu, *Postfață* de Horst Fassel, traducere în limba română de Suzana Holan, București, Editura Anima, 2006, p. 19.

² *Ibidem*,

valorile supreme erau pentru toți – intelectuali, meseriași sau țărani; români, ruteni sau germani – demnitatea, onoarea, temeinicia, seriozitatea, omenia. În următorul moment însă, am avut o teribilă strângere de inimă: oamenii aceștia au fost portretizați – am putea spune – la o secundă după ce lumea lor se scufundase. Deși pe chipurile lor se citeau deja umbrele îngrijorării sau ale consternării, ei poate nici nu își dădeau seama încă prea bine de anvergura tragediei pe care o trăiau. Nu știau că din acea lume de unde proveneau nu mai rămăsese decât exact atât: amprenta ei pe chipurile lor”³, mărturisește doamna Suzana Holan, directoarea Editurii Anima, unde a văzut lumina tiparului albumul amintit, în care găsim o lume trecută demult de apele Stixului, dar immortalizată în figuri și chipuri de „oameni care au fost” și pe ale căror fețe sunt imprimare frământările și sentimentul dezolant al tragediei umane de care au avut parte, în virtutea vicisitudinilor istoriei. Admirând portretistica grafică a lui Partenie Maschievici avem impresia că suntem martorii unui memorial ce cuprinde o lume care mai poartă doar parfumul amintirilor.

Pentru istoria Bucovinei din perioada celor două războaie mondiale ale secolului al XX-lea, *Albumul* lui Partenie Maschievici este o cronică inedită și extrem de valoroasă.

Unele schițe de portret, care poartă numele prototipului, ca, de exemplu, Bohatyretz, Vasilovici, Colibaba, Kajetanowicz, ing. Losert și altele, sunt nume care apar în contextul istoriei Bucovinei din perioada premergătoare Primului Război Mondial. Celelalte nume sunt pentru noi, din păcate, necunoscute. Printre refugiații strămutați erau și basarabeni, pe care cu atât mai mult nu avem cum să-i identificăm. Cercetătorul german Horst Fassel, în postfața *Albumului*, intitulată *Strămutare din și reîntoarcere în România (1940–1941)*, scrie: „Este neîndoielnic că imaginile nu pot suplini cunoașterea destinelor individuale, dar ele se constituie într-o cronică a însingurării”⁴. Într-adevăr, „o cronică a însingurării”, a tristeții, care întregește întrucâtva o pagină nefastă din istoria bucovinenilor trecuți prin drama umană a înstrăinării de locurile natale și a plecării lor în necunoscut, în așa-zisa strămutare, care a zdruncinat destinele a zeci și zeci de familii bucovinene.

Doar fiica sa, Puia Hortensia mai putea ști ce picturi și compoziții muzicale ale lui Partenie s-au pierdut peste ani. Și tot ea este aceea care a reușit să salveze câteva din scrierile de mai târziu ale tatălui ei. Este vorba despre cărțile intitulate *Egül* (Laeri), *Aus meinem Leben* (Din viața mea) și *Ausgewählte Gedichte mit Aquarellen des Autors* (Poezii alese cu acuarele de autor). Sigur că toate aceste lucrări au fost îngrijite, traduse, ordonate și tipărite de regretata Puia Hortensia Maschievici-Mișu (1917–2010), cu concursul Editurii Anima din București.

Așadar, în anul 2005, la Editura Anima din București, prin strădania Hortensiei, apar două cărți ale lui Partenie Maschievici, si anume, *Egül. Eine Kurzgeschichte zu meinem sieben Scherenschnitten* (Laeri. O scurtă poveste la cele

³ *Ibidem*, coperta a 4-a a albumului.

⁴ Horst Fassel, *Strămutare din și reîntoarcere în România (1940–1941)*, în Partenie Maschievici, *Skizzenblätter aus*

șapte siluete ale mele)⁵ și *Ausgewählte Gedichte mit Aquarellen des Autors* (Poezii alese cu acuarele de autor)⁶.

Printre celelalte cărți prezentate în cadrul *Expoziției de (c)arte (ap)arte* din București un loc de cinste a revenit cărților bucovineanului Partenie Masichievici. Primul volum, *Ausgewählte Gedichte mit Aquarellen des Autors* (Poezii alese cu acuarele de autor), este o carte de versuri scrise de autor în limba germană, pe parcursul anilor, în diferite momente. În tot cazul, întâlnim poezii cum este piesa *Was mir die Blumen sagten* (Ce mi-au spus florile), redactată în 1908, dar și poezia *Weihnachtstrinklied* (Colind de Crăciun), care datează din 1946. Cartea este dedicată fiicelor autorului, Carmen și Hortensia. Poeziile sunt cuprinse în patru capitole: *Erinnerungen*, *Andere späte Blüten*, *Balladen*, *Übersetzungen*. Ultimul capitol, *Übersetzungen*, include două piese interesante: poezia *Mein Grossvater/Bunicul meu*, tradusă de Partenie Masichievici din germană în română și poezia care încheie volumul, o traducere în germană a poeziei lui George Topârceanu, *Acceleratul (Der Schnellzug)*. Cartea este ilustrată cu unsprezece acuarele color, executate de către autor.

Cea de-a doua carte care a fost prezentată la *Expoziția* din București poartă titlul *Egül. Eine Kurzgeschichte zu meinem sieben Scherenschnitten/Laeri. O scurtă poveste la cele șapte ilustrații ale mele realizate în tehnica siluetei decupate din hârtie*. Textul cărții apare în pagini paralele: germană și română. Scris de către Partenie în limba germană, textul a fost tradus de către fiica sa, Hortensia Masichievici-Mișu. Povestea rămâne frumoasă numai dacă vom ști să citim corect numele lui Laeri. Autorul ne îndeamnă să facem acest lucru. Cartea lui Partenie Masichievici, cu textul la cele șapte siluete de autor este o realitate în plus la talentul său de pictor și scriitor. Grafica ce secondează textul literar imprimă eleganță și mister poveștii intitulate *Laeri*. Traducerea textului este realizată într-o limbă română elegantă, care încântă și atrage cititorul de toate vârstele. Hortensia a făcut pentru tatăl său un lucru esențial: ea a reușit să scoată din anonim o parte din opera sa artistică, impunându-i numele în circuitul valorilor culturale pe care le-a dat Bucovina.

Într-o prezentare din 1994 a doi colaboratori de la Editura Wilhelm Fink din München, și anume, Amy Colin și Alfred Kittner, care au editat *Versunkene Dichtung der Bukowina*, citim despre Partenie Masichievici că el „și-a făcut un nume și în calitate de compozitor, pictor și poet. A compus valsuri și hore, a participat la expoziții locale, cu lucrări originale realizate în tehnica siluetei decupate din hârtie neagră și a scris [în limba germană] poezii și schițe

⁵ Partenie Masichievici, *Egül. Eine Kurzgeschichte zu meinem sieben Scherenschnitten./Laeri. O scurtă poveste la cele șapte ilustrații ale mele realizate în tehnica siluetei decupate din hârtie*, ediție bilingvă, București, Editura Anima, 2005, 49 p.

⁶ Partenie Masichievici, *Ausgewählte Gedichte mit Aquarellen des Autors* (poezii alese cu acuarele de autor)

autobiografice, care evocă viața din Bucovina în perioada dinaintea Primului Război Mondial”⁷.

Cât privește *Memoriile* lui Partenie Maschievici, ele constituie subiectul intervenției noastre de astăzi.

Intitulate *Aus meinem Leben* (Din viața mea)⁸, prima parte a memoriilor a fost tradusă de către fiica scriitorului, Puia Hortensia Maschievici-Mișu. Această primă parte a cărții cuprinde copilăria scriitorului, pe care acesta și-a petrecut-o în Bucovina și acoperă perioada dintre anii 1890 și 1900. În celelalte patru părți, care nu au fost traduse din limba germană, povestirea continuă până la începutul Primului Război Mondial. Regretăm că cititorul de limbă română nu poate lua cunoștință de perioada primelor două decenii din viața Bucovinei de până la începutul primei conflagrații mondiale, descrisă de Partenie Maschievici.

Editura Anima din București și-a făcut o datorie de onoare publicând, în 2009, atât varianta germană, integrală, a memoriilor lui Partenie Maschievici, cât și versiunea în limba română a primei părți, *Din viața mea. Prima parte. Copilăria*, realizată în condiții excelente de Hortensia Maschievici-Mișu. Această primă parte a cărții cuprinde *Copilăria și adolescența* autorului. Ea este împărțită în două capitole: primul se intitulează *Copilăria* și cel de al doilea – *Băiat mare*.

Cartea se deschide cu o dedicație foarte frumoasă a autorului pentru fiica sa. Iată textul acestei dedicații: „*Dragă Puia! / Mi-am aplecat urechea la a ta dorință / Și am ales din lungul șir de amintiri / Ce-a fost frumos, ce-a fost cu suferință / O lume de portrete și trăiri. / Tata*”⁹. Aceeași notă melancolică o întâlnim și în cuvântul călăuzitor la carte al Hortensiei, intitulat *Tatăl meu*. Ea scrie următoarele: „De ce povestesc eu aici despre o viață distrusă de destin? O fac doar pentru a arăta că un spirit creator nici în împrejurările cele mai potrivnice nu poate fi redus la tăcere. În vremurile acelea, în anii războiului și în cei ce i-au urmat, părinții mei au trăit într-o aspră sărăcie. Își pierduseră tot avutul, le era imposibil să mai recupereze ceva. Tata nu mai avea pian, nici pensule, nici vopsele, dar îi rămăsese un lucru de preț: amintirile... A luat creion și hârtie și și-a chemat amintirile să se desfășoare, ca într-un film, în fața ochilor lui. Așa a refăcut, imagine cu imagine, pagină cu pagină, viața de altădată. Copilăria, tinerețea, maturitatea – toate învăluite în felul de a vedea, în felul de a concepe viața pe atunci. O lume dispărută, o lume pierdută, scufundată în uitare a fost readusă la viață”¹⁰.

Ca să înțelegem cât de pasionat de artă a fost Partenie Maschievici, vom cita o amintire a fiicei sale din perioada când familia încă era întregită. Iată cum descrie

⁷ Amy Colin und Alfred Kittner, *Versunkene Dichtung der Bukowina*, München, Wilhelm Fink Verlag, 1994, 422 p. + 1 hartă. Vezi în Partenie Maschievici, *Egîl. Eine Kurzgeschichte zu meinem sieben Scherenschnitten* (Laeri. O scurtă poveste la cele șapte siluete ale mele), coperta 3.

⁸ Partenie Maschievici, *Aus meinem Leben Jugenderinnerungen*, (Din viața mea. Amintiri din tinerețe), Bukarest, Anima Verlag, 2009.

⁹ Partenie Maschievici, *Din viața mea. Prima parte. Copilăria*, București, Editura Anima, 2009, p. 9 (în continuare, se va cita: Partenie Maschievici, *Din viața mea. Prima parte*).

¹⁰ *Ibidem*, p. 9.

ea activitatea de zi cu zi a tatălui ei: „După o zi grea de muncă, tata se grăbea să ajungă acasă, pentru ca, după un prânz bun și după o scurtă odihnă, să se așeze la masa de lucru sau la pian, unde, până târziu în noapte, desena, picta sau compunea muzică. Apăreau de sub mâna lui studii de flori, peisaje, naturi moarte, dar și copii după pictori cunoscuți, apăreau compoziții muzicale: nocturne, lieduri, hore, un început de simfonie, precum și un început de operă”¹¹. Toate acestea nu le mai avem astăzi, s-au pierdut în noianul vremurilor. Am rămas însă, grație fiicei sale Puia Hortensia, cu amintirile lui Partenie Masichievici.

Prin 2004–2005, când realizăm interviul cu doamna Hortensia Masichievici-Mișu, publicat ulterior în revista „Glasul Bucovinei”¹² (atunci era în viață și regretatul Nicolae Mișu, soțul artistei, descendent dintr-o veche familie de diplomați), am avut posibilitatea să văd mai multe portrete din *Caietul de schițe* al tatălui ei. Doamna Hortensia intenționa încă de pe atunci să le publice, idee care s-a înfăptuit în 2006, odată cu apariția albumului.

Dacă nu ar fi închis ochii pentru totdeauna în septembrie 1952, Partenie Masichievici ar fi reușit, poate, să-și scrie memoriile până în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial. Oricum, ce ne-a lăsat autorul scris în cartea sa este o perioadă care acoperă ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și primele două decenii ale secolului al XX-lea. Nu prea avem memorialiști pentru Bucovina din această perioadă, cu excepția lui Victor Morariu, Aurel Morariu, Leca Morariu, Constantin Morariu (*Cursul vieții mele. Memorii*), Simeon Florea Marian sau Emanuil Grigorovitză. Memoriile lui Dragoș Vitencu acoperă o perioadă puțin mai târzie. De aceea, cartea lui Partenie Masichievici este extrem de valoroasă pentru această perioadă și nu numai. Luând cunoștință de opera sa, putem afirma cu certitudine că scriitorul despre care nu știam până acum nimic, s-a întors acasă, în Bucovina. Amintirile sale sunt în stilul scrierilor lui Iraclie Porumbescu sau Constantin Morariu. Și nu e întâmplător acest lucru, deoarece Partenie Masichievici a fost și el fiu de preot. În memoriile sale, el descrie evenimente și locuri, cu personaje și situații concrete din Bucovina sfârșitului de secol al XIX-lea.

Evenimentele devin vii sub penița povestitorului, încât aflăm lucruri interesante despre satul Cuciurul Mare, de lângă Cernăuți, unde a văzut lumina zilei scriitorul, iar apoi este descrisă frumoasa comună Vășcăuți, unde a fost mutat cu serviciul tatăl său, vrednicul și harnicul preot ortodox Ilie Masichievici. La Vășcăuți, de exemplu, în lipsa unei case parohiale, familia preotului a locuit într-o casă din curtea castelului Petrino. Acest nume se asociază în conștiința noastră cu oamenii și timpurile de pe vremea descendenților familiei Petrino, în sânul căreia s-a născut poetul Dimitrie Petrino. Petrineștii erau înrudiți pe linie maternă cu Hurmuzăcheștii, prin mama poetului, Eufrosinia Petrino, născută Hurmuzaki.

¹¹ *Ibidem*, p. 6.

¹² Ilie Luceac, „*Dincolo de spectacolul lumii...*” cu Hortensia Masichievici-Mișu – artist plastic, în „Glasul Bucovinei”, Revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți – București, anul XII, nr. 2 (46), 2005, p. 7–2

Amintirile lui Partenie Masichievici sunt pătrunse de un lirism copleșitor. Acest lucru nu este întâmplător, povestitorul era și poet și compozitor. Cele mai frumoase pagini ale primei părți, *Copilăria*, din memoriile lui Partenie Masichievici cuprind perioada cernăuțeană, când băiatul a fost „înscris în clasa a treia a școlii primare românești, care se află lângă vechiul teatru al orașului...”¹³. Este vorba despre școala primară de stat, National Hauptschule (Școala primară ortodoxă orientală), în care a învățat și Eminescu. Clădirea acestei școli s-a păstrat până în zilele noastre. La Cernăuți, micul Partenie a stat în gazdă la unchiul său, Teodor Tarnavski, nimeni altul decât cunoscutul profesor de mai târziu, de la Facultatea de Teologie din cadrul Universității cernăuțene, dr. Teodor Tarnavski. Frumoase sunt și amintirile în care autorul descrie călătoriile sale cu părinții la Cernăuți, fie cu trăsura, fie mai târziu cu trenul. Partenie Masichievici își aduce aminte că „la Cernăuți, atunci când veneam cu trăsura, ne opream la hotelul Weiss din Ringplatz, care avea grajduri și remize pentru adăpostirea cailor și trăsurilor. Câțiva ani mai târziu, aceste instalații «bătrânești» au cedat locul altora, conform noilor cerințe ale vremurilor. În locul hotelului «Moldavie» de alături, care a fost demolat, a fost ridicată clădirea impunătoare a Casei de Economii a Bucovinei, iar după câțiva ani, clădirea în care își desfășura activitatea hotelul Weiss a devenit Casa Națională Română”¹⁴.

Partenie Masichievici, având o fire artistică deosebită, ne-a lăsat niște pagini foarte frumoase în care descrie ambianța fermecătoare a sărbătorilor de Crăciun și Paște, așa cum le-a reținut el din copilărie. Toate pregătirile care se făceau, cumpărăturile care se aduceau de la Cernăuți, apoi toată bucuria așteptării sărbătorilor de Sfântul Nicolae și a celor din seara Crăciunului, cu colinde și urări de sănătate este descrisă cu multă duioșie de către autor. Ceremonia împodobirii bradului de Crăciun, cântecele de leagăn și mirosul de aer sfânt al sărbătorilor de iarnă în Bucovina sunt descrise miraculos. În ziua de astăzi, un copil nu mai are posibilitatea să simtă cu adevărat parfumul acestor sărbători. Descrierea lor în cartea lui Masichievici aparține perioadei de până la venirea sa în școala de la Cernăuți. Cartea ne convinge, o dată în plus, că lucrurile scrise cu suflet rămân mereu frumoase peste timp.

În cartea lui Masichievici găsim informații și despre cofetăria Filacinski, de lângă biserica catolică, care mai târziu a devenit cofetăria Kuharcik, despre toate bunătățile alimentare care se aduceau în Cernăuți tocmai de la Viena, ca, de exemplu, brânza Emmenthaler, sardelele, crenvurștii etc., sau despre magazinul Ștefan Găină din perioada interbelică, pe atunci cel mai mare magazin de coloniale din oraș, situat în Ringplatz, mai târziu Piața Unirii, astăzi Piața Centrală. Aflăm lucruri interesante, de asemenea, și despre Piața Elisabeta, mai târziu Vasile Alecsandri, astăzi Piața Teatrului, despre Palatul Justiției, clădirea Camerei de Comerț, noul Teatru Orășenesc, Casa Națională Evreiască, ca și despre celelalte

¹³ Partenie Masichievici, *Din viața mea. Prima parte*, p. 64.

¹⁴ *Ibidem*,

edificii arhitecturale din ansamblul Pieței Teatrului, care s-au construit mai târziu. În general, această piață a devenit, după anul 1906, una dintre cele mai frumoase piețe ale orașului, cu celebra „grădină englezească”.

O amintire din vremea în care autorul încă nu frecventa școala din Cernăuți este foarte interesantă pentru cititorul de astăzi: dezvelirea monumentului dr. Constantin Tomașciuc, străunchiul lui Partenie Masichievici. Acest eveniment cultural, care s-a desfășurat în Grădina Publică (astăzi, Parcul Șevcenko) din Cernăuți, a sensibilizat publicul din capitala Bucovinei. Cititorul bucovinean de astăzi poate lua cunoștință nu numai de faptul cum a fost înveșnicită amintirea despre primul rector al Universității Francisco-Josfine din capitala Bucovinei istorice, înființată în 1875, dar poate afla detalii și de la manifestarea de dezvelire a monumentului.

În amintirile lui Partenie Masichievici este evocată prietenia preotului Ilie Masichievici, tatăl lui Partenie, cu consilierul judecătoresc din Cernăuți, dr. Erast Mandyczewski. Din acest fragment, aflăm cum părintele Masichievici îl roagă pe Erast Mandyczewski să intervină pe lângă fratele său, celebrul profesor de la Conservatorul din Viena, dr. Eusebiu Mandyczewski, pentru ca acesta să-i aleagă un pian modern, cu coadă (Stutzfluegel). În interiorul acestui pian, care a ajuns la familia Masichievici, la o extremitate a lui era iscălitura *manu propria* a dr. Eusebiu Mandyczewski. E vorba de pianul pe care l-a și desenat Partenie în frumoasa acuarelă intitulată *Pianul nostru* și despre care a scris Puia Hortensia în zguduitoarea povestire *Destinul unui pian*. Autoarea povestirii, invocând perioada anului 1940, își aduce aminte următoarele: „... Apoi a venit ziua despărțirii definitive. Pianul a fost vândut, pentru câteva ruble, unui nacialnik. Atmosfera era a unei camere în care moare cineva. Oamenii străini, puternici, brutali, au apucat pianul și l-au dus. Un sicriu! Înăuntrul lui se afla o parte a vieții mele”¹⁵. Părintele Ilie Masichievici era cunoscut și cu domnișoara Kathi Mandyczewski, sora profesorului de la Conservatorul din Viena, în a cărei casă elevul Partenie făcea de două ori pe săptămână pianul.

Interesantă este și descrierea procesiunilor care aveau loc la sărbătoarea Iordanului în Cernăuți. Autorul amintirilor admira desfășurarea sărbătorii de pe podul din fața Pieței Teatrului vechi, numit astăzi podul turcesc, de unde se auzeau foarte bine sunetele fanfarei militare, care cânta marșul *Doppeladler*. În sunetele muzicii, urma o întreagă procesiune a stărilor sociale, care se îndreptau spre Fântâna Turcească pentru a-și ocupa fiecare locul stabilit. Imediat după cortegiul fețelor bisericești, venea președintele landului (Landespräsident) și căpitanul landului (Landshauptmann), iar după ei urmau toate celelalte autorități ale statului. Frumusețea acestor descrieri o găsim imortalizată în albumul lui Franz Xavier Knapp, în impresionanta pictură intitulată *Sfințirea apei în Cernăuți la serbarea Arătării Domnului* (Iordanul). Interesant că Masichievici nu mai vorbește de

¹⁵ Hortensia Masichievici-Misu, *Destinul unui pian*, în *Microbul și alte povestiri adevărate*, București, Editura

Biserica Adormirii Maicii Domnului, care străjuia cândva muchia dealului din stânga podului turcesc (dacă privești din vale) și care, la timpul său, era numită biserica de la marginea Seliștei, ctitorită din dania voievodului Nicolae Mavrocordat. Duiioase sunt amintirile lui Partenie Maschievici și despre profesorul de matematică de mai târziu, Ștefan Nosievici, învățător pe atunci la școala primară românească, pe care o urma autorul în Cernăuți.

Referindu-se la perioada austriacă din Bucovina, atunci când scriitorul s-a format ca intelectual, Partenie Maschievici face o remarcă semnificativă, consemnând că „acea epocă nu a fost doar pentru mine, copilul de atunci, una «de aur». Comparând-o cu vremurile ce au urmat, ar putea fi numită «de aur» și pentru contemporanii mei, fiindcă, pe atunci, domnea în general, printre oameni, o stare de bine și de mulțumire, cum nu am văzut mai târziu, în special după Primul Război Mondial. Înainte de toate, era asigurată juridic siguranța individului. Fiecare își vedea liniștit de meseria și munca sa, putea să-și câștige pâinea de toate zilele, iar cu o oarecare hărmicie, putea chiar să câștige bine, iar după o muncă cinstită de o viață, putea să se aștepte în liniște la un amurg al vieții lipsit de griji și îndestulat, adică, în genere, frumos. De abuzuri însă, de orice natură ar fi fost ele, era întotdeauna apărat de legi și de autorități. Așa era organizată viața într-un stat aflat la un înalt nivel de civilizație și condus în mod înțelept”¹⁶.

Incontestabil că celelalte patru părți ale memoriilor trebuie traduse în limba română de urgență. Ele sunt intitulate astfel: *Adolescență târzie* (partea a doua), *Tinerețea* (partea a treia), *Timpul studenției* (partea a patra) și *Într-o lume ostilă* (partea a cincea, care se încheie cu capitolul *Fuga sau Refugiul*). Aceste memorii, care acoperă perioada de până la începutul Primului Război Mondial au menirea de a dezvălui o parte din istoria Bucovinei, care este, din păcate, mai puțin cunoscută. Memoriile își așteaptă traducătorul în limba română și editorul care le va publica. Ar fi păcat să nu le cunoaștem. Prin traducerea și publicarea lor, istoriografia noastră își recuperează un autor și-și completează o pagină inedită din istoria părții septentrionale a Moldovei istorice la cumpăna dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, până la începutul Primului Război Mondial.

¹⁶ Partenie